
POZORIŠNA KRITIKA U KOMUNI

GRAĐANIN RASTUL

(Žalim što smo dva sata izgubili raspravljajući
o pozorištu.)

DEKRET O POZORIŠTIMA

Pariska Komuna, u skladu s načelima koje je
utvrdila Prva republika a podrobnije izložio
zakon od 10. žerminala godine II, odlučuje:

Pozorišta su u nadležnosti Delegacije za pro-
svetu.

Ukidaju se sve subvencije i privilegije pozori-
rištima.

Delegaciji (za prosvetu — prim. T. V.) se nalaže
da ukine režim eksploatacije, koji u pozorištima
vrše direktori ili društva poduzetnika i da ga
u najkraćem roku zameni režimom asocijacije.

POZORIŠNA KRITIKA
U KOMUNI

Narsis Tel TILJERIJSKI KONCERT

Nepregledno mnoštvo. Golema masa ljudi željna patriotskog spektakla koji se prvi put nudi Parižanima među zidovima njihove nacionalne vlade. Od sedam sati, do deset, ulazna vrata opseda dugi red.

Niko nije očekivao tako veliku navalu publike. Probijati se i kroz salone bilo je dozlaboga teško, uprkos svim merama zavođenja reda koji je sproveo organizator večeri doktor Rusel, glavni inspektor lazareta.

Jedva nam dostaje vremena da kažemo koju reč o ovom dobrotvornom prazniku. Svi umetnici poznjeli su veliki uspeh. Publika se razilazila kličući: „Živela Republika! Živela Komuna!”

(*Journal Officiel de la R. F.*, 8. maj 1871)

Anri Belanže SVEČANOST U TILJERIJAMA

Da, dobro ste pročitali, ne trljajte oči, ne tražite datum *Le Vengeur-a*. Ne pričam vam staru priču već istinski događaj.

Sinoć je u Tiljerijama bio praznik.

Bio je to praznik demokratski i komunarski — narodni koncert u korist udovica i siročadi Republike. Narod Pariza je prvi put, na miran i prirodan način, uveden u vlasništvo zaslepljujućih apartmana u kojima su se negda zabavljali imperatorski lakeji.

Za ulaz se plaćalo franak i po i tri franka.

Posredi je bilo dobročinstvo, i zato se okupilo devet hiljada ljudi. Kao da se izvodio nekakav svečani marš, a ipak je tu bio i program: građanka **Agar** trebalo je da deklamuje Barbjeovu *Umilnu liru* i *Zimu Ežezipa Moroa*. Ali, mogu li se slušati ovi stihovi, pa makoliko divni bili, kad na horizontu grokću topovi, kad prezrene ubice, najmljene od Versaja, granatama zasipaju kraljicu-prestonicu, koja je kriva jer želi da sama sebi pripada, te s gnušanjem od sebe odbacuje pretendente svih obličja i svih boja?

Divna duša naroda osetila je to. Iz tog mora ljudi, u kojem su se sučeljavali najraznolikija odela, radnička bluza proletera, sukneni koporan građanske straže — još siv od rovovskog kala, pomodni *dorsays* i najnovije ženske toalete, — iz ove beskrajne povorke, spokojne i dostojanstvene, u kojoj, uprkos neverovatne gungule, ni na trenutak nije bilo nereda, iz svih grla zao-rilo se: „Marseljezu!”

I narodna himna zagrmela je celim dvorcem, dižući se iz deset hiljada grla.
„Aux armes!... Citoyens!...”

Može li se što lepše kazati? Boriti se, pobeđivati, izboriti Republiku ili umreti za nju — zar danas nepregledni grad ne živi i diše tom zavetnom mišlju?

I tako je godilo što je tom konjušnicom, što je **svim tim** prestonim dvoranama, dvoranama maršala, itd., kao reka Alfej prostrujao potok republikanske harmonije! Imperatorsko orgijanje zbivalo se pod tim svodovima — trebalo je provetriti vazduh, otvoriti prozore, užeći miomiris.

Sad je to učinjeno. I kada se drugom prilikom narod Pariza opet pojavi u dvoranama Tiljerija, onda će već to biti zato da slavi pobeđu Pravde nad Silom bezakonja, Istine nad razuzdanom La-ži, Pravosuđa nad Prestupom. Likujući od sreće, tog dana više nećemo pevati uzvišenu *pesmu barda* kojoj je ime *Marseljeza*; pariski građanin, jučerašnji vojnik, može da otrese prašinu bojâ, da umije barutom opaljeno lice, da oružje odloži u kut kraj ognjišta i, ponovo se prometnuvši

u istančanog ljubitelja — što je bio i što će uvek biti, ustreptao i pun zanosa, nanovo se može pretvoriti u uho, pažljivo slušajući darovite umetnike koji čitaju remek-dela.

Približava se taj čas svetkovanja... Očekujući ga, „Avenir national” se pita: „Šta li će reći u Versaju kad doznaju da narod sebi priređuje svetkovine u Tiljerijama u trenutku u kojem ga vlada bombarduje?” Te su reči na svim usnama. One sadrže pouku tog neobičnog svetkovanja, koje je, nesumnjivo imalo obeležje veličanstvenosti, iako je bilo loše organizovano.

Šta će učiniti Versaj? Iz njega će pokuljati pljuvačka, klevetaće, udarati nogama sve do trenutka dok se ne pretvori naposljetku u gnjili prah, kao otrovna pečurka.

(*Le Venguer*, 8. maj 1871)

Narsis Tel PRIKAZ DELATNOSTI POZORIŠTA

U tužnim okolnostima koje doživljavamo, nekoliko pozorišta pokušavaju da obnove svoje predstave.

Ne ulazeći u složene sporove koji se svaki dan pokreću u vezi s tim jesu li uslovi opsade pogodno ili nepogodno vreme za pozorišne predstave, zadovoljićemo se time da ukažemo da mnogoljudna porodica umetnika stalno zapaža gde ovaj ili onaj njen član zapada u bedu i da komadi koje neka pozorišta ponovo postavljaju, mnogim umetnicima pružaju velike olakšice.

S druge strane, mnoga pozorišta otvorena su jedino iz patriotskih razloga — na koje umetnici uvek hitaju da se odazovu; može li i najsvirepiji čovek da se usudi da osudi taj vid dobročinstva? Najblistavija priredba ove vrste data je prošloga petka u tiljerijskom dvorcu, — o čemu smo juče govorili.

Brojne druge priredbe održane su i pre ove: u pozorištima „Port St. Martin”, „Alcazar” — zahvaljujući naporima Saveza umetnika, osim toga, i u „Grenel”-u, a poslednji put u „Vaudeville”-u, u korist 193. bataljona; građanke Agar, Digere, Morio, građani Dankla, Koklen, Blondele, Piro, de Meri, ljubazno ponudivši da učestvuju, postigli su veliki i zaslužen uspeh u različitim delima, gotovo u svakom pojedinačnom slučaju prilagođenih našim okolnostima.

Jedna trupa glumaca, sjedinjena u društvo, već neko vreme koristi prostorije pozorišta „Goethe” i s pozamašnim ansamblom izvodi *Božju milost*.

Građanin Gravje u ulozi markiza, građanka Gri-vo, bivša učenica „Vaudeville“-a, u ulozi Ma-rije, — daju dokaze o svome istinskom daru.

U nekoliko nedelja „Gymnase“ je izveo niz ko-mada koji njegov repertoar čine najutančanijim i nadasve cenjenim među Parižanima. *Fernanda*, *Dom bez dece*, *Otac debitantkinje*, *Tamo gde se vesele*, *Biserna ogrlica*, i dr. komadi osvanjuju dan za danom na plakatama. Građanke Masen, Anželo, Fromanten, Manje, građani Ravel, Lan-drol, Blezo, vazda verni sebi, daju novi sjaj ovim očaravajućim komadima.

„Comedie Française“ prikazuje, jedne uz druge, stare i savremene komade i koristi se nastalim uslovima i odsustvom mnogih svojih članova da u prvi plan izbaci neke od svojih mladih umet-nika. Inače, svuda se sreće Go, dajući komadi-ma u kojima nastupa neophodnu dubinu.

„Folie Dramatique“ još nije iscrpio u punoj meri uspeh svoje postavke *Patke s tri kljuna* i, kako izgleda, prikazivanje ove predstave još je da-leko od kraja.

„Delaissement comique“ naizmenično prikazuje svoju čarobnu predstavu *Volšebne priče*, gde njegova vrsna trupa iskusno tumači muziku Ervea: građanka Doduar (*Mačka u čizmama*) i građanka Dimulen u svojih pet-šest uloga uvek izmamljuju tople pljeske.

P.S. U „Vaudeville“-u, koji je juče započeo niz priredbi, veče je prošlo slabo; dvorana je bila bezmalo prazna, a gledaoce su ipak loše raspo-redili.

(*Jurnal Officiel de la R.F.*, 9. maj 1871)

Anri Mare PRVI KONCERT U TILJERIJAMA

U času kad samo nekoliko koraka dalje grme topovi i ljudi ginu, grad koji, po rečima g-na Pikara, vrvi jedino zločinima i hapšenicama, nije bez svojih zabava.

Te zabave su staložene, ozbiljne, — što i doli-kuje opsednutom gradu, mirnom, i ponosnom u svojoj moći.

Spektakli priređeni u dvorcu Tiljerije odlikuju se nečim simpatičnim i veličanstvenim.

Mesto je srećno odabrano. Umetnostima predati taj ogromni prostor koji je dosad bio preodređen samo za kraljevski razvrat, — na to ljudi nisu pomišljali 4. septembra. Ta zamisao potiče od

ljudi sa ulice, koji su i izvršili revoluciju 18. marta i koje, očigledno, nije briga što su se usudili da dovedu pesnike i umetnike na mesto koje je bilo rezervisano za maršale i razvratnice svih režima.

Royalisti neće propustiti da se raskriče o oskrnavljenju. Kako i ne bi: to je krajnje čudovišno. Zacelo će govoriti da tu likuje razvrat, da se tu plešu nepristojni plesovi... Svašta treba očekivati... — samo ako im za to budemo pružili priliku.

A evo kakva je istina:

Već od samog ulaska osećaš uzbuđenje. Prolaziš dugim praznim dvoranama u kojima su orlovi ukrašeni crvenom zastavom, velelepni purpurnim pokrovom koji zastire sramotne uspomene. A, gle, gde tuđinski izrodi taj steg nazivaju sramotnim i odvratnim dronjkom, — kao da tkanina obojena jednom bojom samim tim postaje manje vredna od one koju čine tri. Tri boje su označavale tri kaste... pa makar one bile i sjedinjene! Crvena zastava ih ne sjedinjuje već ih sliva u jedno. Trobojka je bila znamenje jednakosti; s crvenom zastavom rađa se bratstvo.

Na golemim stepeništima nema više ni žandar-ma, ni počasne straže, ni komornika. Ulogu razvodnika imaju mornari, građani s purpurnim karanfilom; ne lakeji. Na sve strane, žene — odevene elegantno a jednostavno — mole od građana, ne više zlato namenjeno za održavanje dvorca prolaznika već, naprosto, prilog koji će možda izbaviti nekog ranjenika, koji će možda nahraniti neku udovicu.

Tako se stiže do „Dvorane maršala”, do dvorane čiji je balkon — a s njega su negda kraljevi pozdravljali narod lažnim obećanjima — pretvoren u vrt. Ne mislite li da je ta dvorana puna odvratnih iscrpenih ljudi u tipama, palih devojaka, žena sipljiva glasa što pijano govore? Niukoliko. Svi su lepo odeveni, i svi ti republikanci imaju posve pristojan izgled. Nimalo ne narušavaju tišinu velelepnosti. Žene su lepe i dirljive. Neke zauzimaju mesta, druge se šetkaju; koncert počinje.

Orkestar izvodi rodoljubivu pesmu — čiji zvukovi nadimaju prsa slušalaca, umetnici naših pozorišta pevaju znamenite opere. *Rigoletto*, *Viljem Tel*, *Prorok* dopadaju se narodu; on svojim vladikama ostavlja čari *Velike herolštajnske vojvotkinje*. Nema ni kadrila ni bataklana. Tu caruje — znate li? — savremena umetnost. A kad, radi raznolikosti, velika tragetkinja, kakva

je Agar, kazuje odu ovog ili onog velikog pesnika, — kako to shvata publika, kako kliče! U toj publici nema ni skeptika ni podsmešljivih kritičara, — koji, zato što nikad ne doživljavaju osećanje lepote, u svemu nalaze smešno i od Igoovog stiha prave glupi kalambur.

Neka ti ljudi zauvek ostanu u izgnanstvu, u koje ih je poslalo parisko pravosuđe; obljutavili su, ne zato što su skeptici, već zato što su glupi.

S balkona puca vidik na park koji blješti od iluminacije. Pun je cveća i baklji. Pravi praznik! Među stablima, zasadenim isključivo za igranje malenog, nikome znanog deteta, šeće i smeje se mnoštvo. Ljeskaju visoki vodoskoci; odozgo motre zadivljene zvezde, a proleće usporava svoj lahor da bi videlo blagorodno veselje naroda, koji se namah umeo pokazati potpuno doraslim čistim radostima uma i srca.

S vremena na vreme dopire buka bitaka, i tada sebi kažeš:

„Mitraljez što tamo grmi ne pune naša braća već vojnici. Oh, da su tu, kad bi nas videli, kad bi, najzad, shvatili kakvi su tu Parižani na koje tako revnosno hule, kako bi nam se bacili u zagrljaj! A od čega, pak, zavisi mir, veliki, trajan bratski mir? Nastaće kad bude posve iščezla gomila klovnova!”

I onda se udaljiš rastužen, no ne gubeći nadu.

(*La Comune*, 14. maj 1871)

Šarl Nel DRUGI KONCERT U TILJERIJAMA

Umetničko-dramsko veče održano juče u Tiljerijama u korist ranjenika Narodne garde proteklo je blistavo i u pogledu organizacije i u pogledu izvođenja.

Doktor Rusel, glavni inspektor lazareta i rukovodilac ovog drugog dobrotvornog svetkovanja, preduzeo je odgovarajuće mere da bi se izbegle gužve, kojih je bilo prošle subote, kao i da bi publika bila potpuno zadovoljna.

Prvi i glavni koncert održan je u takozvanoj „Dvorani maršala”. Drugi koncert bio je priređen u ranijoj pozorišnoj dvorani, čiji su zastori bili skinuti u vreme opsade, kad je tamo bio smešten lazaret. Naposletku, vojna muzika izvodila je patriotske simfonije i arije, u parku koji joj je u tu svrhu bio dodeljen.

I unutra i napolju osvetljenje je bilo zaslepljujuće.

Na svem drveću i žbunju bile su čašice od crvenog stakla; na travnjacima i bordurama blistale su sveće. Sve to stvaralo je čaroban utisak.

Publika, koju je ponajviše privuklo predivno vreme, delom je ostala u vrtu dok su izvođene prve tačke koncerta, i nije, kao prošlog puta, preplavila sale na prvom spratu.

I umetnici su, sa svoje strane, u koncertu učestvovali s oduševljenjem koje i obično ispoljavaju u sličnim prilikama.

G-ca Agar je u „Dvorani maršala” raspalila gledalište, čitajući Igoovog *Ranjenog lava* sa sebi svojstvenim darom i s izražajnom istančanošću koja njenu dikciju čini još razgovetnijom.

Publika je vatreno pljeskala g-ci Kajo i g-nu Kajo iz „Théâtre Lyrique”, koji su pevali duet iz *Kapelmajstora* i ariju iz *Pardon de Ploërmel*.

Publika je čula i g-đu Teser, koja je pevala komične pesmice, g-na Dobeja — solistu na violini, g-na Rusela de Merija, koji je čitao svoje narodne stihove. Na kraju je nastupila g-đa Borda i, s naročitim, zaraznim oduševljenjem otpevala dve aktuelne pesme. Zasuli su je oduševljenim pljeskom posle *Gomile*, koju su bučno tražili i zahtevali „na bis”. Stvarno, ta pesma puna je narodne mudrosti, a g-đa Borda doživljava je kao pravi umetnik.

Na kraju je orkestar, svirajući s prekidima, svoj program završio *Marseljezom*, izvodeći je u svekolikoj njenoj muzičkoj silovitosti. Njime je dirigovao g-n Šnajder (koji nema ništa zajedničko s bivšim voditeljem Kapele ranijeg imperatora).

Jedna sitna zgoda je za trenutak razgalila dvoranu. Buket cveća, sa zakašnjenjem poslat jednoj od umetnica, na pozornicu je doneo i predao ga izvođačici službenik iz bifea — s pregačom na sebi i salvetom pod pazuhom. Oh, gospodo vojvode i nadkomornici, s kakvim udvorištvom i zbunjenošću biste se sagli pred vašim avgustovskim majmunom kad bi se sličan skandal zbio s nekim od vaših lakeja čiji biste vi bili gospodar!

Buran pljesak publike u pozorištu izmamili su i orkestar i umetnici čija imena, na žalost, ne znamo.

Program je bio raznovrstan i sadržavao je vojnu muziku, komične pesmice i odlomke pesničkih dela.

Sve u svemu, uprkos organizacionih rashoda, do kojih je došlo s obzirom na očekivanu na-

valu publike, ovaj dan je i porodicama nesrećnih žrtava rata doneo koristi.

(*Journal Officiel de la R.F.*, 12. maj 1871)

Sarl Nel OBNOVA KOMADA „FRU-FRU”

Da čarobne li večeri! Ovaj komad, toliko privlačan, toliko obilat pronicljivošću i umesnim replikama, povratio je sav svoj negdašnji sjaj zahvaljujući umetnicima koji su u njemu igrali glavne uloge.

G-ca Deskle je, kao uvek — zanosna Fru-fru, šašava šumarica; i zbog dvadesetak njenih toaleta, sve lepše od lepše, evo već punu godinu svi Parižani hrle ovamo.

Ova uloga, tako prilježno *razrađena*, toliko veličanstveno završena u svakoj svojoj podrobnosti, posvema ozaruje pozornicu svetlošću. I, kao što je običaj, u poslednjem činu iz damskih džepova na videlo izlaze dve džepne maramice, a uzbuđenje koje obuzima celu dvoranu gotovo da joj uskraćuje moć pljeskanja.

Uz ovu zvezdu nisu manje blistale ni g-ca Masen, dražesna savetnica baronica, a i g-đa Fromanten — sentimentalna Lujza, sestrice, nesvesni uzrok svega zla.

Kad je o Ravelu reč, on je uvek isti... on je — Ravel! Ali, kako je moglo ispasti da je g-n Pižol mogao ostati toliko hladan među tim čarobnim ženama, koje sve oko sebe obasjavaju i raspaljuju?

Zajedno s ovim malim remek-delom, tako veselo razigranim, „Gymnase” je juče prikazao — ovo pozorište mazi svoju publiku — i dve kratke komedije plaha toka: *Svi su oni takvi* i *Muževi su robovi*, u kojima su se g-ca Anželo i g-ca Masen, gospoda Landrol i Nertani pokazali u svem bljesku oštroumnosti i zanosnosti.

Uprkos tužnim okolnostima u kojima se nalazimo, dvorana je bila prepuna. Cela stvar je u tome što je ovo pozorište, koje neguje krajnje prefinjen i uistinu čisto pariski repertoar, umelo da očuva neokrnjenu svoju odabranu trupu, koja je, za razliku od ostalih trupa i od bataljona dezertera, trezveno odlučila da nam ostane verna.

(*Journal Officiel de la R.F.*, 15. maj 1871)

DOBROTVORNE PRIREDBE ODRŽANE POD
RUKOVODSTVOM ČLANOVA KOMUNE

Tiljerije, 18. maja. — Koncerti i dramske priredbe bili su organizovani u različito vreme i na tri različita mesta: u „Dvorani maršala“ (u dva časa), u galeriji Dijana (u četiri časa), u pozorišnoj sali (u šest časova). Svakoj priredbi prisustvovalo je mnogo naroda.

Građanka Agar, uprkos bolešljivosti i neuobičajenom zamoru, pročitala je sebi svojstvenom, uzbudljivom i strasnom stilu, *Zimu Ežezipa Moroa* i *Umilnu liricu* Ogista Barbjea; kao uvek, pobudila je zanos i oduševljenje auditorijuma.

Umetnica valja sebe da smatra osvećenom za nedobronamerne i lažljive napade Versaja, a ovacije njoj namenjene, — ovi burni aplauzi i povici „bravo“, pozivi kojima su je gledaoci zasipali, treba da joj dokažu da i narod ume na svoj način da prigrlji umetnost kad ceni karakter izvođača.

Građanka Kamij Anare postigla je veliki uspeh u Igoovim *Pčelama*, a Fernan Dezolne pobrao je burne aplauze izvođenjem *Neka si proklet, Bonaparto!* i drugih svojih dela.

Publika je s blagonaklonošću primila i građanina Anrija Roza, koji je pročitao *Satoden* i građanina Rusela de Marija, a posle toga i orkestar, kojim je darovito dirigovao g-n Šnajder...

Uveče je u „Théâtre Lyrique“ izvedena prva priredba Saveza umetnika. Ovo svečano veče i njegov književni deo iznova nas vraćaju velikoj tragetkinji Agar, koja „urla“ *Marseljezu*, kako se, s tolikom „gracioznošću“, o tome izražavaju prostačke novine a delimično i *Gaulois*, što — niukoliko — ne može da umanji naše uverenje o izvanrednoj trupi jedinog pozorišta koje je ostalo verno svome mestu, itd. itd.

Budućnost Federacije ostavila je veoma simpatičan utisak.

Budućnost naroda — u izvođenju Noajla, hor vojnika iz *Fausta* — u izvođenju operskog hora, građani Mišo, Vijare, Tiron, Pakra i Arno pobrali su najusrdnije aplauze, kao i građanke Morio i Arno, pa i Amiati, koja je jedina pevala „na bis“... U zabavnom delu programa najviše uspeha imala je tačka *To još nije svršeno!*, ili, drugim rečima — *Pleši, kralju pajaca*.

Orkestar, kojem nema ravna u Versaju, umetnici kakve može da ima samo Pariz čak i kad su prisutna i politička razmimoilaženja, — sve to ukazuje na stepen pomoći pružene porodicama

ranjenika i nesrećnih žrtava dvadeset arondismana.

Za to vreme je građanka Roza Borda, u „Grand Concert Parisien”, sprovela akciju prikupljanja priloga, koja je donela 120 franaka; ovaj iznos, kojem je uprava pozorišta dodala 200 franaka, bio je uručen komitetu lazareta desetoga arondismana u svrhu pružanja pomoći ranjenicima, udovima i siročadi.

Sad je red na „Operu”. Uzdamo se da će se publika odazvati na poziv koji joj je gostoljubivo upućen i da će podržati nastojanja umetnika, kojih je sve više na svakome mestu gde je nužno učiniti plemenita dela, gde treba ublažiti nevolju.

Ova rodoljubiva priredba organizovana je zahvaljujući naporima Komisije za bezbednost i generalnog sekretara bivše prefektуре, policije, građanina Renara.

Tamo će se moći čuti *Himna slobode*, neizvođena još od 1793. godine.

Umetnici iz „Opere” obećali su da će nadmašiti sebe kako bi toj revolucionarnoj priredbi dali obeležje veličanstvenosti.

(*Journal Officiel de la R.F.*, 20. maj 1871)

